

# Lång väntan och dyra läkarintyg

– Personer med NPF-diagnosers upplevelser av att ta körkort

Denna rapport är ett led i Attention's arbete för att uppmärksamma problem i samband med införskaffandet av de läkarintyg som krävs för att personer med NPF-diagnos ska få körkortstillstånd samt förbättra tillgången till sådana läkarintyg.

Rapporten beskriver också vilka förbättringar som efterfrågas av våra medlemmar.

Vill du veta mer? Hör av dig till Attention's kansli, e-post: [kansliet@attention-riks.se](mailto:kansliet@attention-riks.se) eller växel: 08-120 488 00

2016-10-13

# INNEHÅLLSFÖRTECKNING

## Innehåll

BAKGRUND.....	3
OM UNDERSÖKNINGEN .....	3
RESULTATET .....	3
Fråga 1: Vem skrev det intyg som behövdes?.....	4
Fråga 2 Hur länge fick du vänta på intyget?.....	5
Fråga 3: Är du nöjd med intyget?.....	7
Fråga 4: Om nej, vilka brister hade det? .....	7
Fråga 5: Betalade du själv för intyget?.....	8
Fråga 6: Hur mycket betalade du? .....	8
Fråga 7 Andra synpunkter på hanteringen läkarintyg för körkort .....	9
ATTENTIONS KOMMENTAR OCH FÖRBÄTTRINGSFÖRSLAG .....	10

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och deras familjer. Vi företräder personer med egen diagnos, deras anhöriga och personal som möter våra grupper inom exempelvis skola, vård, socialtjänst, arbetsförmedling och andra instanser. Attention har 15 500 medlemmar i 60 lokala föreningar. Bland våra medlemmar finns personer med ADHD, Aspergers syndrom, Tourettes syndrom och tvångssyndrom, språkstörning samt personer med nedsatt förmåga att läsa, skriva och räkna.

NPF innebär svårigheter som beror på hur hjärnan fungerar. Orsaken är biologisk och har ingenting med uppfostran eller intelligens att göra. Funktionsnedsättningen syns inte utanpå, men påverkar personens beteende. Det är vanligt att personer med NPF har svårt med reglering av uppmärksamhet, impuls kontroll och aktivitetsnivå, samspelet med andra människor samt inläring och minne. Arten och graden av svårigheter varierar. När de blir så stora att de väsentligt påverkar individens utveckling och möjligheter att fungera i samhället uppnår man gränser för en diagnos. De svårigheter vi beskriver påverkar individen och dennes familj på ett genomgripande sätt. Många har svårt att nå målen i skolan, vilket i sin tur påverkar möjligheten att få ett bra jobb och en stabil ekonomi. Även anhöriga lever ofta under stor press och samhällets stöd till våra grupper släpar efter.

## BAKGRUND

I samband med Vägverkets nya regler för körkort 2008 rapporterade svenska medier att ADHD-diagnos skulle bli hinder för körkort. Detta trots att en ADHD-diagnos inte i sig är ett hinder för att få ta körkort, bara att det krävs ett läkarintyg för att få tillstånd att börja övningsköra. Denna missuppfattning har skapat stor rädsla, inte minst hos en del föräldrar som tvekar att låta utreda sitt barn då man inte vill att en diagnos ska hindra barnet från att en dag ta körkort.

Personer med neuropsykiatriska diagnoser som exempelvis ADHD, autism och Tourettes syndrom är en stor och växande grupp. Man räknar i dag med att mellan 4 – 6 % av alla barn har en NPF-diagnos och minst 2 % av de vuxna har kvarstående problem. Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) kan yttra sig som bristande impuls kontroll, uppmärksamhetsstörning, koncentrationssvårigheter samt skriv- och lässvårigheter. Trots dessa svårigheter är det med rätt pedagogik och stöd möjligt för en person med NPF att bli en utmärkt förare.

Attention har därför tagit fram och spridit information till medlemmar, vårdgivare och trafikskolor. Ett problem som medlemmarna återkommande tar upp med oss är svårigheterna att få det läkarintyg som krävs. Vi ville veta mer om detta och genomförde därför denna medlemsundersökning.

## OM UNDERSÖKNINGEN

Riksförbundet Attention genomförde i september 2016 en enkätundersökning riktad till medlemmar som någon gång de senaste fem åren behövt ett läkarintyg för att kunna ta körkort på grund av de regler som gäller för personer som har diagnosen ADHD eller autismspektrumsyndrom. Den besvarades av 606 personer.

Syftet med undersökningen var att ta reda på hur Attention's medlemmar upplever tillgången på läkare som kan skriva intyg, vad intyget kostade, hur länge man fick vänta och kvalitén på intyget. Resultaten kommer att användas av Attention i arbetet med att påverka beslutsfattare och vårdgivare som arbetar med kunskapsstyrning inom området psykisk hälsa.

Enkäten bestod av fem bakgrundsfrågor ang. vem som besvarade enkäten, länstillhörighet, ålder, vilken/vilka diagnoser man hade samt om man redan hade körkort när diagnosen sattes.

Därefter ställdes följande sex frågor:

- *Vem skrev det intyg som behövdes?*
- *Hur länge fick du vänta på intyget?*
- *Är du nöjd med intyget?*
- *Om nej, vilka brister hade det?*
- *Betalade du själv för intyget?*
- *Hur mycket betalade du?*

Enkäten avslutades med en öppen fråga där man kunde lämna synpunkter på hanteringen av dessa frågor.

## RESULTATET

Denna undersökning är unik på så sätt att den gjorts av Attention. Ingen myndighet, vårdgivare eller företag har varit involverade. Vi tolkar den höga svarsfrekvensen som att frågan är viktig för

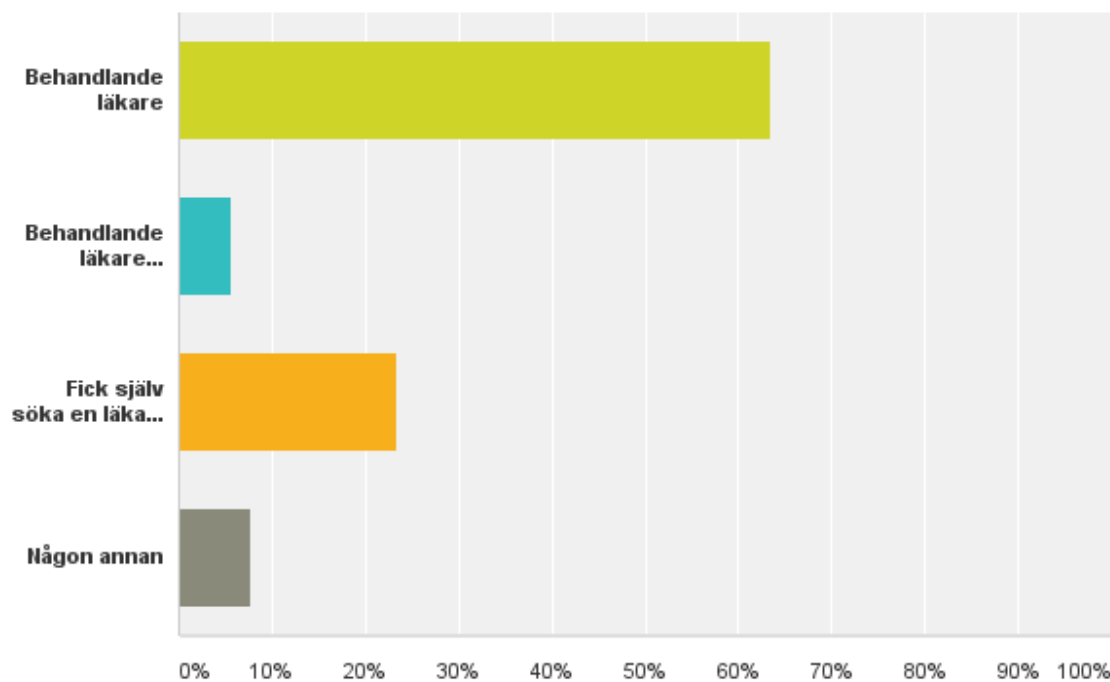
våra medlemmar. Många har uttryckt sin uppskattning över att undersökningen gjordes och varit frikostiga med egna kommentarer och önskemål i de öppna frågor som ställdes. Nedan följer ett sammandrag av resultatet, som bygger på svar från 606 personer.

Av de som svarade på enkäten var 65 % förälder eller annan vårdnadshavare, 35 % var vuxna med egen diagnos. Diagnoserna på dem som ansökan avser fördelas enligt följande:

- ADHD 56 %
- Autism/Aspergers syndrom 18 %
- Både ADHD och Autism/Aspergers syndrom 26 %

Majoriteten är unga personer. Nästan sex av tio, 59 %, var under 16 år, 27 % var mellan 16-29 år, 12 % mellan 30-49 år och 2 % över 50 år. En stor majoritet, 86 %, hade inte körkort när de fick diagnosen. Det stämmer med det vi känner till om ålder för utredning. Visserligen får fler numera diagnoserna i vuxen ålder, men fortfarande sätts merparten av diagnoserna hos relativt unga personer.

### Fråga 1: Vem skrev det intyg som behövdes?



**Behandlande läkare** är den vanligaste intygsskrivaren. 63 % av de svarande fick intyget den vägen. De regionala skillnaderna är dock stora. För Stockholms län är motsvarande siffra endast 51 %, medan 67 % av dem som bor i Västra Götalands län får sitt intyg av behandlande läkare. För Blekinge län är siffran 80 % och för Uppsala län 81 %. Bland de övriga alternativen är det vanligast att man får söka en läkare själv.

**Behandlande läkare hänvisade till annan vårdgivare/enhet** 6 %.

**Fick själv söka en läkare som kunde skriva intyget** 23 %.

**Någon annan** 8 %

Av de mer än 100 kommentarer som lämnats framgår att många olika enheter och olika slags läkare är inblandade i intygsskrivandet. Det framgår också att våra medlemmar ofta inte vet vart de ska vända sig för att få ett intyg.

*Då dottern inte längre går i behandling så finns ingen läkare kopplad till hennes ADHD. Vårdcentralens läkare hade inte tillräcklig info om varken henne eller ADHD. Det slutade med att psykologen hon gick hos för flera år sedan var snäll och "ordnade" ett intyg.*

*Ingen har velat skriva intyg eftersom jag inte får någon behandling. Slutade med medicinen 2013 och har sen inte varit hos någon dr. Vuxenpsyk vägrar att skriva intyg eftersom alla läkarna som fanns 2013 har slutat. De hänvisar till Husläkare. Men jag har ingen husläkare eftersom jag inte har varit sjuk. Vad gör jag?*

*Min son har inte fått intyg och tillstånd för övningskörning ännu. Vi blev hänvisade till TMC Huddinge där de sa att det är kö på över 6 månader*

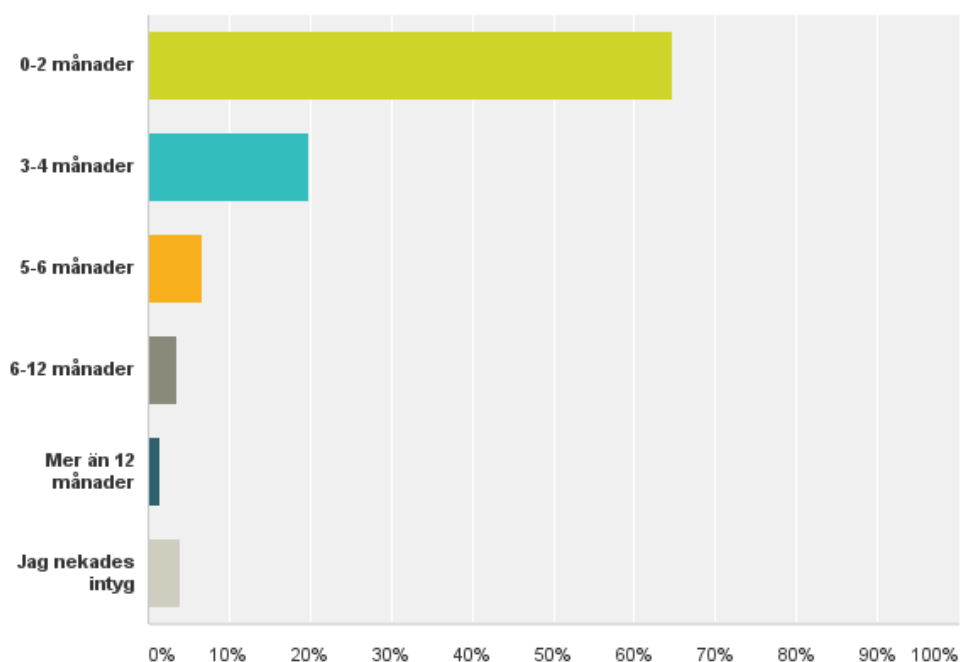
*Jag har fått intyget skrivet av en behandlad läkare med specialistkompetens inom psykiatri. Dessvärre är jag mycket besviken på att bemanning av läkare på min mottagning är väldigt splittrad. Det är mycket svårt att nå eller få kontakt med läkare överhuvudtaget. Det byts läkare nästa varje månad.*

*Har just fått uppmaning att ordna ett läkarintyg, men har inte hittat någon läkare ännu.*

*Ingen hittills för på ADHD-mottagningen sa man att det inte behövs något intyg. Valde svarsalternativet "någon annan" eftersom alternativet "ingen" inte fanns i denna enkät.*

*Det tog lång tid p.g.a. BUP inte prioriterade det vi fick vänta på tid i drygt 2 månader. Undersökte då andra alternativ stötte på företag som gjorde det för ca 4000:- med en månads väntetid. Då blev jag riktigt förbannad.*

## Fråga 2 Hur länge fick du vänta på intyget?



För många går det relativt snabbt att få intyget. Riksgenomsnittet är att man till 65 % får det inom två månader, men även här är de regionala skillnaderna stora. Exempel på kommentarer från de som tycker att det gått snabbt:

*Min läkare hade skrivit ett tidigare så jag hade tur som fick ut ett snabbt! Fick intyget ganska snabbt för att jag tjtade om det. Det var inget som läkaren direkt prioriterade för han tyckte inte att det ens behövdes eftersom jag hade kört bil några år redan.*

*Privat skrevs det samma dag! Det här med att man skall vänta finns verkligen ingen anledning. Läkaren som behandlar ADHD eller AS skall kunna patienten tillräckligt för att kunna skriva ett sådant intyg annars kan hen inte ge medicin. Här borde transportstyrelsen även kunna vara tydligare med vilken info de vill ha av läkarna. VAD ÄR DE OROLIGA ÖVER!*

*Läkarintyget för Asperger gick fort, längre tid tog det för intyg för annan sjukdom som krävde remiss till specialist för intyg.*

*Intyget gick snabbt att få efter att ha träffat psykologen på trafikmedicinskt centrum. Vänta på tid hos dem tog lång tid 4-6 månader i kö.*

Exempel på kommentarer från dem som inte är nöjda

*Vi väntar fortfarande på kallelse från trafik medicinskt centrum.*

*Min ansökan tappades bort, läkaren jag träffade var inte insatt i situationen gällande folk med ADHD som vill skaffa körkort. Tog onödigt lång tid och var en väldigt dryg och jobbig process.*

*De två läkare på ADHD-mottagningen vi bett om intyg för körkort har båda nekat till att intyg behövs för körkort.*

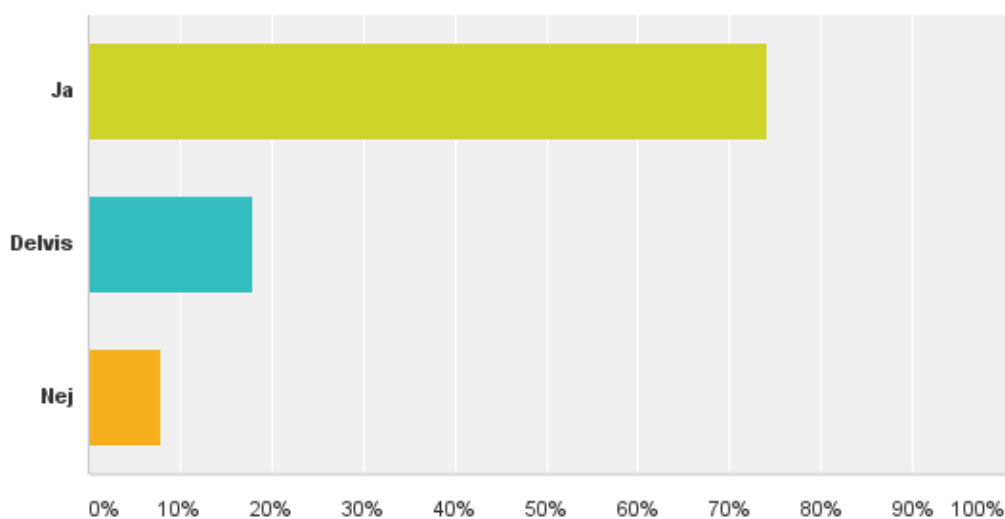
*Behandlande läkare på BUP vägrade skriva intyget. När jag frågade varför fick vi till svar "eftersom xxx går i liten grupp i skolan, kan hon inte ta körkort" och "eftersom mamman har vårdbidrag för xxx, kan xxx inte ta körkort" (obs! Jag hade inte ens ansökt om vårdbidrag). När jag sa till läkaren att inget av detta ska ligga till grund för att neka intyg, blev hon mycket otrevlig. Jag ringde transportstyrelsen och talade med deras egen läkare, om vilken bedömning som ska göras av läkaren. Och vår läkare på BUP hade inte gjort rätt. Hon vägrade att skriva intyg, men hon kunde inte motivera varför. Ringde och pratade med BUP-chefen och sa att vi ville att annan läkare skulle göra en bedömning. Men det nekades vi med hänvisning till att ingen annan läkare på mottagningen kan överpröva beslutet. Då bestämde vi oss för att byta mottagning.*

*Intyget tog inte så lång tid, men till att få en bokad tid för testerna.*

*Osäker på om det var inom 2 månader men jag tror det. Jag brukade meddela stoppdatum hos Transportstyrelsen till läkaren.*

*Sökte upp läkare själv och pressade därmed på och talade om hur viktigt detta var.*

### Fråga 3: Är du nöjd med intyget?



### Fråga 4: Om nej, vilka brister hade det?

Av de 57 kommentarer som lämnats framgår att vissa medlemmar upplever att läkare inte vet hur man skriver intyg och vad det är som ska bedömas. Exempel på kommentarer:

*Ingen förklaring gavs utan det stod två rader om att jag inte var lämplig.*

*Jag tycker att det är många gånger är svårt att få veta vad som gäller vad som stämmer överens med villkoren som ställs på intyget.*

*Jag tycker det är fånigt att man måste ha ett läkarintyg. När man tar körkortet går man ju igenom hur mkt tester som helst, om man inte passar att ha körkort så kommer man inte få det ändå. Ett läkarintyg gör bara allt svårare.*

*Ansåg inte att sonen var omogen som beskrevs, tvärt om så är han väldigt noga med att inte övningsköra osv om han är trött, omedicinerad eller känner sig ofokuserad vilket tyder på väldig mognad enligt mig.*

*Jag har mest haft invändningar mot att jag har behövt bekosta intyget själv och att kostnaden är högre än om jag skulle behöva läkarintyg p.g.a. tex epilepsi eller diabetes. Har fått förklaringen att timtaxan är dyrare inom psykiatrin.*

*Väldigt bristande information om funktions och aktivitetsbegränsning.*

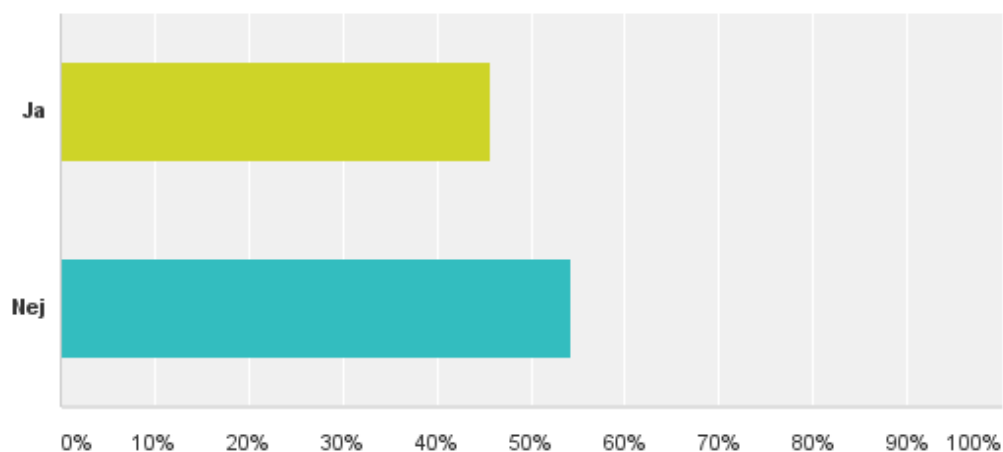
*Väldigt nedvärderande formulerat, fokuserade inget på mina styrkor relaterat till diagnos och relevant till de förutsättningar en behöver för att ta körkort. Ångrar nästan att jag ansökte om intyg och inte bara struntade i alltihopa istället. Vilket ju är en väldigt ledsam erfarenhet.*

*Intyget var slarvigt och allmänt hållet.*

*Trafikmedicin tog ingen hänsyn till svårt sitta still i 60 min. Trafik medicin skrev i intyget om fosterhemsplacering vilket inte var relevant för körkortstillståndet, detta gjorde att Transportstyrelsen ville ha intyg från soc. Med facit i hand skulle jag aldrig uppgett min sons funktionshinder i ansökan alt jag skulle ordnat intyg från privat aktör utan tillgång till min sons journal- detta skulle kostat ca 2500 men*

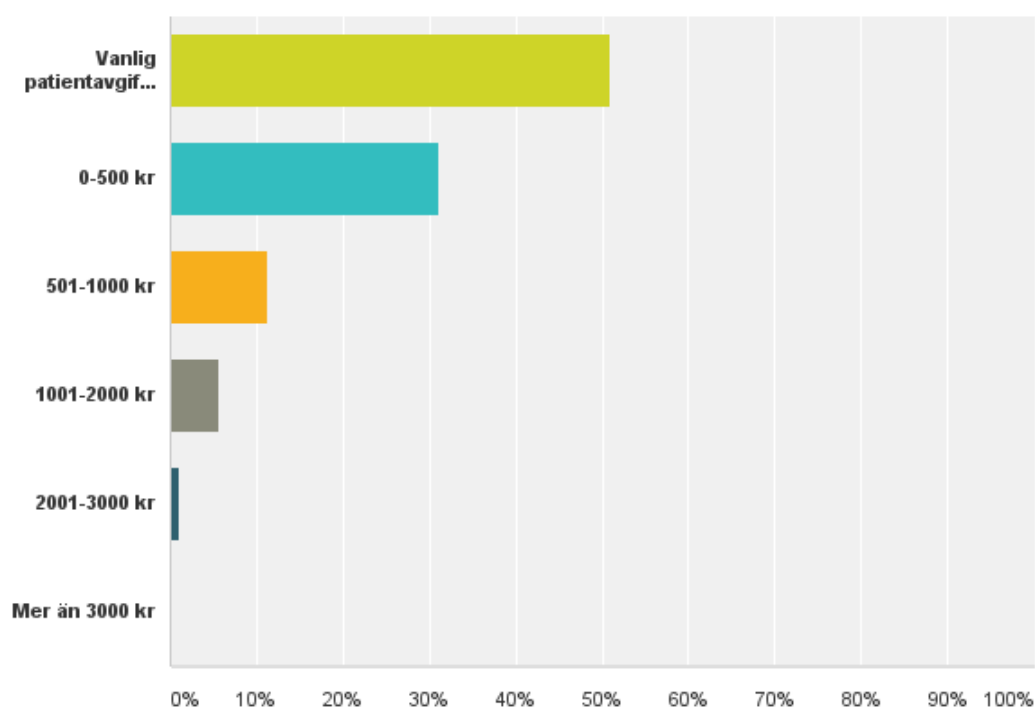
*hade varit värt det. Om BUP som känner min son skrivit intyget hade det också ha blivit korrekt men de vägrade av p.g.a. hög arbetsbelastning.*

### Fråga 5: Betalade du själv för intyget?



Av de svarande uppgav 46 % att de själva fått betala för intyget och 54 % att de inte behövt göra det.

### Fråga 6: Hur mycket betalade du?



Även om många får ett intyg inom ramen för vanlig patientavgift har många reagerat på att man kan få betala upp till 3 000 kr för ett intyg. Särskilt stort verkar problemet vara i Stockholm, där många hänvisas till privata aktörer.



## Fråga 7 Andra synpunkter på hanteringen läkarintyg för körkort

Drygt hundra personer tog tillfället i akt att lämna synpunkter till oss på Attention. Majoriteten av dem avser brister som de vill att vi ska påtala. Den vanligaste synpunkten är att de svarande ifrågasätter varför det överhuvudtaget ska behövas ett läkarintyg att man är lämplig bilförare när man har våra diagnoser. Extra märkligt känns detta för dem som redan hade körkort när de fick sin diagnos eller för dem som saknar läkarkontakt. Lång ifrån alla med NPF-diagnoser medicinerar som bekant.

Redan när reglerna infördes varnade Attention för svårigheten att få intyg och långa väntetider. Att många dessutom tvingas att vända sig till specialmottagningar och själva betala för intyget gör inte saken bättre. Många menar att man borde kunna få intyget genom sin vanliga vårdcentral. Det kan man, men alla läkare där är inte medvetna om detta.

Flera kommentarer gäller också att man är tvungen att år efter år skicka in nya intyg efter att man har fått körkort. Det är irriterande och uppfattas av vissa som kränkande. Flera kommenterar också bristen på information.

### Exempel på kommentarer:

*På många håll råder förvirring på vad som ska intygas och varför.*

*Ingen tycks veta hur man ska göra. Kan sonen ta körkort? Det vet vi ju inte förrän vi provat. För att prova måste man ha körkortstillstånd. Och då måste man kunna klara av det. Inte ens Trafikverket kunde svara. Det hela är ett snurrigt moment 22.*

*Jobbigt och krångligt, fick precis besked att jag måste göra allting igen om 1 år, nytt läkarintyg som ska skickas in till transportstyrelsen, nu står det visserligen att dom ska skicka en påminnelse 3 månader innan intyget ska vara transportstyrelsen till handa, men ändå!!*

*Larvigt att det ska behövas intyg, med tanke på att det ändå i slutändan är ett uppkörningstest och ett teoretiskt prov som avgör om man får ett körkort eller inte. Så den här regeln borde tas bort, både för den enskilda individens skull & för att spara tid inom sjukvården, inom Trafikverket och för samhället. Dessutom skulle i så fall våra skattepengar kunna användas till något bättre ändamål än denna låtsas verksamhet.*

*Det tog dessutom väldigt lång tid för Trafikverket att behandla mitt ärende, vilket medförde att jag var tvungen att skjuta fram minna körkortsplaner ytterligare ett år. Detta är under all kritik, speciellt som det i slutändan är en annan instans som genom tester avgör om man ska få körkort eller inte.*

*Att behöva ett intyg för att man tar Concerta. Man kör ju oftast bättre med meds än utan. Jag är 74 och har kört bil i 50 år utan problem! Fick betala 700 kr för intyget från psykiatrikern, vilket jag inte visste förrän faktura kom!*

*Att tvingas vända sig till en särskild körkorts-mottagning och betala ur egen ficka är diskriminering. Epileptiker, diabetiker m.m. kan få detta utskrivet av sin vårdcentral.*

*Tycker det är fel att det ska kosta bara för att man har diagnos. Det finns många som kör odiagnostiserade.*

*Fick intyget ganska snabbt för att jag tjtade om det. Det var inget som läkaren direkt prioriterade för han tyckte inte att det ens behövdes eftersom jag hade kört bil några år redan.*

*Intyget gick snabbt att få efter att ha träffat psykologen på trafikmedicinskt centrum. Vänta på tid hos dem tog lång tid 4-6 månader i kö.*

*Inget bra system. Det blir lätt en förtroendekris om jag blir sjukskriven av samma läkare som ska skriva intyget.*

*Undrar om det verkligen är nödvändigt att göra en undersökning varje år för att få kunna få förlängt tillstånd för att ta körkort*

*När det gäller Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar borde intyg ej behövas. Individuell bedömning genom att genomföra körkortsutbildningen borde gälla för alla och inget intyg vid diagnos som Aspergers syndrom borde vara krav.*

*Värdelöst och kränkande. Jag kör bättre bil än de flesta jag känner och dom behöver inte lämna in ett intyg vartannat år för att få behålla sitt körkort.*

*Att det ska vara så svårt att få tag i sin doktor eller kontaktperson, som ska säga till att jag behöver intyg. Går knappt att få tag på dom. Gått 2-3 veckor nu. Dessutom är det dåligt att de måste förnyas varje år.*

*Att regelbundet behöva lämna in nya intyg tar på krafter och känns som om diagnosen gör mig mindre värd i och med de regelbundna intygen ska intyga om jag är lämplig för att köra bil eller ej.*

## ATTENTIONS KOMMENTAR OCH FÖRBÄTTRINGSFÖRSLAG

Att kunna köra bil förknippas med frihet och ger ökade möjligheter på arbetsmarknaden. Därför vill Attention initiera en diskussion om hur samhället kan underlätta för våra medlemmar att ta körkort. Den undersökning vi genomfört visar på flera utvecklingsbehov.

-Det borde vara självklart att den som har hand om den medicinska behandlingen av en patient med ADHD eller autism ska kunna skriva ett intyg för körkort, säger Ankis Sandberg, förbundsordförande. Det handlar inte om att läkaren ska kunna bedöma hur den intygssökande ska hantera olika situationer i trafiken, utan om de medicinska förutsättningarna för att kunna påbörja övningskörningen.

-Vår undersökning visar att våra medlemmar har svårt att förstå varför intygen behövs. De skapar långa väntetider och medför kostnader. Vi välkomnar förstås de lättnader i kravet på uppföljande intyg för de som har läkemedel som infördes förra året. Dock verkar den informationen inte ha nått ut till de berörda.

Extra lång väntar den som behöver ett intyg i Stockholm. Det faktum att det finns ett trafikmedicinskt centrum i Stockholm gör att många remitterar dit, trots att den läkare som känner patienten enligt Transportstyrelsen ska kunna skriva intyget.

Dessa förbättringsåtgärder finner vi som de mest slående:

- 1) Regelverket bör ses över, för att utreda vilken funktion intygen fyller. Intygsskrivandet tar tid och resurser från vården och upplevs påfrestande för den berörde individen.

- 2) Se över de mallar och instruktioner som finns, så att de blir enklare att använda. Lättbegriplig information till den som vill ha intyget bör tas fram av Trafikverket och göras tillgängligt för alla sökande.
- 3) Bättre information, dels till vårdcentraler så att fler snabbare och enklare kan få nödvändigt intyg, dels till berörda individer så att det blir enkelt att göra rätt. De hinder som kan finnas ska specificeras så att alla kan förstå hur bedömningarna görs. Om man måste hänvisa till annan enhet ska patienten få information om hur man kontaktar den.
- 4) Rättvis prissättning. Intygen kan bevisligen ske inom ramen för patientavgiften och detta bör gälla oavsett var man bor.

## FAKTARUTA

Nedanstående uppgifter baseras på en intervju med Lars Englund, chefläkare på Transportstyrelsens Trafikmedicinska Råd.

### **Var hittar man en läkare som kan utfärda ett sådant läkarintyg?**

En allmänläkare på närmaste vårdcentral kan göra det - om man inte redan har läkemedelsbehandling, då utfärdas intyget av den läkare som skriver ut de recepten. Men en läkare som anser sig ha alldeles för liten kunskap om exempelvis ADHD kan avböja att göra ett utlåtande.

Den bedömning som läkaren gör ska visa hur allvarligt tillståndet är och vilka konsekvenser det har i livet. Det är läkaren i rollen som en i samhället trovärdig person som skaffar sig uppgifter från patienten och eventuella referenter, till exempel anhöriga, och bedömer sanningshalten i dessa. Men den slutliga bedömningen av hur lämplig man kan vara i trafiken får bli en sammanvägning som våra konsultläkare gör. Och det är sällan det blir ett blankt nej.

Användbara länkar:

[Läkarintyg för körkortstillstånd för personer med ADHD, ASD m.fl. funktionsnedsättningar](#)

[Transportstyrelsens PM om intygsskrivning](#)

*Undersökningen finns att ladda ner på [www.attention-riks.se](http://www.attention-riks.se). Publicera gärna rapporten, men kom ihåg att uppge källan.*

Vi vill avsluta med ett stort och uppriktigt tack till alla er som tog sig tid att svara. Attention ser era svar som ett stort och viktigt bidrag till ökade kunskaper om hur systemet med läkarintyg för körkortstillstånd fungerar och vilka krav på förbättringar som vi ska ställa på de ansvariga.

En del av dem som svarat uppger att de kan tänka sig att bli kontaktade av förbundet i dessa frågor. Om du är journalist eller av andra skäl är intresserad av att veta mer från någon som deltagit i undersökningen, tveka inte att kontakta oss.